

Տնտեսական զարգացման և հեղափոխությունների կենտրոն

**«ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐ. ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒՄ
ԵՎ ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ»**

Ելենա Մանուկյան

Հուլիսի 29-31, 2014թ
Ծաղկաձոր

Հեղափոխությունների նախագծում

Հուլիսի 29, 2014թ

Ելենա Մանուկյան, ՏՀՀԿ

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

▶ Որակական մեթոդներ

Որակական կամ արագ գնահատման (Rapid appraisal methods) մեթոդներից են.

- Հիմնական իրազեկ անձանց հետ հարցազրույցներ (Key informant interviews)
- Ֆոկուս խմբային քննարկումներ (Focus group discussions)
- Համայնքային խմբային քննարկումներ (Community group interviews)
- Անմիջական դիտարկումներ (Direct observations)
- Փոքրածավալ հարցումներ (Mini-survey)

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ/որակական

Որակական մեթոդներ (շարունակություն)

▶ Հիմնական իրազեկ անձանց հետ հարցազրույցներ

(Key informant interviews)

- Մասնակցող անձը կամ անձինք ընտրվում են ըստ ուսումնասիրվող ոլորտում փորձառության և իրազեկ լինելու հատկանիշների:
- Մասնակիցներին տրվում են բաց տիպի՝ առանց նախապես առաջարկվող պատասխանների, հարցեր:
- Քննարկվում են առանձին հարցեր կամ թեմաներ:

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ/որակական

Որակական մեթոդներ (շարունակություն)

▶ Ֆոկուս խմբային քննարկումներ (Focus group discussions)

- 8-12 մասնակից, որոնք ունեն որևէ միասնական բնութագրիչ, այլ կերպ, ըստ կազմի համասեռ են (օրինակ, ունեն նույն կրթական մակարդակը):
- Մասնակցող անձը կարող է լինել ինչպես շահարու, ինչպես նաև ծրագրի անձնակազմի անդամ:
- Քննարկման վարողը օգտվում է խմբային քննարկման համար մշակված հարցաշարից կամ ուղեցույցից: Առանձին անձնակազմը գրանցում է մասնակիցների մեկնաբանությունները և դիտարկումները:

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

5

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ/որակական

Որակական մեթոդներ (շարունակություն)

▶ Համայնքային խմբային քննարկումներ (Community group interviews)

- Կարող են մասնակցել համայնքի բոլոր մասնակիցները:
- Քննարկման վարողը օգտվում է նախապես մշակված հարցաշարից:
- Հանդիպումը կրում է հարցերի հաջորդական շարադրման և կազմակերպված քննարկման բնույթ:

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

6

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ/որակական

Որակական մեթոդներ (շարունակություն)

▶ Անմիջական դիտարկումներ (Direct observations)

- Մանրազննիչ դիտարկումների գրանցման համար հատուկ մշակված ձևում արձանագրվում է ծրագրի իրականացման վայրում, այլ կերպ, հեղափոխության դաշտում առկա իրավիճակը. ինչ են տեսել, ինչ են լսել :
- Տեղեկատվությունը կարող է վերաբերել ընթացիկ գործունեությանը, քննարկումներին, բողոքարկման գործընթացներին, սոցիալական փոխգործունեությանը:

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ/որակական

Որակական մեթոդներ (շարունակություն)

▶ Փոքրածավալ հարցումներ (Mini-survey)

- Հարցումն արվում է ըստ հարցաթերթի:
- Հարցաթերթը պարունակում է սահմանափակ քանակությամբ փակ տիպի՝ նախապես առաջարկվող պատասխաններով հարցեր:
- Մասնակիցները՝ 50-75 մարդ, ընտրվում են պատահականության կամ նպատակային սկզբունքով՝ կապված հեղափոխության թեմայից (որոշակի վայրերում, օրինակ, բուժ հաստատություններում, կամ խնամքի հաստատություններում գտնվող շահառուների հարցում):

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

▶ Որակական մեթոդներ (շարունակություն)

Հիմնական առավելությունները

Թանկ չեն:

Հնարավոր է իրականացնել կարճ ժամանակում:

Ճկուն են նոր գաղափարների կիրառման համար:

Հիմնական թերությունները

Արդյունքները, որպես կանոն, հատուկ են որոշակի համայնքներին կամ բնակավայրերին, ուստի դրանց հեղափոխական ընդհանրացումը կամ տարածումը առավել լայն նպատակային խմբերի վրա հնարավոր և/կամ նպատակահարմար չէ:

Պակաս վստահելի և արժեքավոր են, քան SS քանակական հետազոտությունները:

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

9

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

▶ Քանակական հետազոտություններ

Տնային փնտրեսությունների կամ որոշակի այլ սկզբունքով ընտրված բնակչության խմբերի հետազոտությունները թույլ են տալիս հավաքագրել անհրաժեշտ ծավալի համադրելի տեղեկատվություն:

Օրինակ.

- Տնային փնտրեսությունների հարցումներ՝ ուսումնասիրության մեկ կամ բազմակի նպատակով (Single-topic / Multi-topic household survey)
- Համապատասխանության հետազոտություններ (Client Satisfaction or Service Delivery Survey):

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

10

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

- ▶ **Քանակական հետազոտություններ** (շարունակություն)

Հիմնական առավելությունները

Ստացված տեղեկատվության հիման վրա արված եզրակացությունները կարելի է փարածել (ընդհանրացնել) երկրի բոլոր SS-ների կամ բնակչության առավել լայն նպատակային խմբերի վրա:

Կարելի է հաշվարկել ուսումնասիրվող երևույթի կամ ծրագրի իրականացման արդյունքում սպասվող ազդեցության քանակական գնահատականները, այսինքն, հաշվարկել ազդեցության ուղղությունը և ուժգնությունը:

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

- ▶ **Քանակական հետազոտություններ** (շարունակություն)

Հիմնական թերությունները

Թանկ են:

Ժամանակատար են (ինչպես արդյունքների հավաքագրման, այնպես էլ մշակման տեսանկյունից):

Պահանջում են լուրջ մասնագիտական պատրաստվածություն և փորձ (ընտրանքի նախագծման, հարցաթերթի մշակման, տվյալների մշակման և վերլուծության հմտություններ):

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

- Միևնույն հեղուկության շրջանակներում երբեմն պահանջվում է քանակական և որակական մեթոդների համադրել կիրառություն, այն է, հեղուկության **խառը մեթոդների** կիրառություն:

Կիրառվող մեթոդի ընտրությունը սովորաբար կախված է.

- հեղուկության իրականացման **ուղղությոց**,
- հեղուկության արդյունքներով հետաքրքրված **շահառուներից**,
- հեղուկությանը հատկացված **ժամանակից**,
- հեղուկությանը հատկացված **ֆինանսական ռեսուրսներից**:

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

Օրինակ.

- «Հյուսիս-հարավ ճանապարհային միջանցք» ներդրումային ծրագրի Տրանշ 2-ը ներառում է Մ1 մայրուղու Աշտարակ-Թալին 42 կմ երկարությամբ հատվածը:
- Ընդհանուր ազդեցությունը՝
1 քաղաքային և 15 գյուղական համայնքներ,
536 ՏՏ կամ 2,263 անձ,
1,734,144 ք.մ. ընդհանուր մակերեսով՝ 838 հողակտորի օտարում:
- ՏՁՀԿ-ն «Հյուսիս-հարավ» ծրագրի շրջանակներում իրականացնում է Հողի օտարման և փարաբնակեցման ծրագրի արտաքին մոնիտորինգը:

4. Որակական, քանակական և խառը մեթոդներ

Օրինակ (շարունակություն).

- ▶ Կիրառվող որոշ մեթոդներ

Գրասենյակային վերլուծություն (Desk review)

Քանակական մեթոդներ

- SS-ների համադարձ հետազոտություն (HHs census)
- SS-ների ընտրանքային հետազոտություններ (HHs sample surveys), ա/թ ելակետային և համապարասխանության հետազոտություններ

Որակական մեթոդներ (Rapid appraisal methods)

- Հիմնական իրազեկ անձանց հետ հարցազրույցներ (Key informant interviews)
- Ֆոկուս խմբային քննարկումներ (Focus group discussions):

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

15

5. Ընտրանքային և համադարձ հետազոտություններ

- ▶ Համադարձ հետազոտություններ

Հետազոտության մեջ մասնակցում են ուսումնասիրվող բնութագրիչը կրող բոլոր օբյեկտները:

Օրինակ

2011թ հոկտեմբերի 12-21-ը Հայաստանում անցկացված բնակչության մարդահամարին մասնակցել է 763,584 տղային տնտեսություն (SS) (որոնցից 511,065-ը՝ քաղաքային SS-ներ են):

<http://armstat.am/file/doc/99478433.pdf>

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

16

5. Ընտրանքային և համապարած հեղազոտություններ

▶ Ընտրանքային հեղազոտություններ

Հեղազոտության մեջ մասնակցում են ուսումնասիրվող բնութագրիչը կրող և որոշակի սկզբունքով ընտրված օբյեկտները:

Օրինակ

2012 թվականին Հայաստանում աղքատության մակարդակի գնահատման նպատակով ՀՀ ԱՎԾ կողմից իրականացված Տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հեղազոտության (SSԿԱՀ) ընտրանքն ընդգրկել է 5,184 SS, որոնցից 3,456 SS՝ քաղաքային): 2008-2011թթ՝ 7,872 SS:

http://armstat.am/file/article/poverty_2013a_1.pdf

5. Ընտրանքային և համապարած հեղազոտություններ

▶ Ընտրանքային հեղազոտություններ (շարունակություն)

Այսպիսով 2012թ ՏՏԿԱ հեղազոտության ընտրանքն ընդգրկել է գլխավոր համախմբության՝ 763,584 ՏՏ-ների 0.68%-ը:

Միևնույն ժամանակ հեղազոտության մեթոդաբանության մեջ նշված է, որ ընտրանքի ձևավորման համար հիմք է հանդիսացել 2001թ մարդահամարի արդյունքների բազան:

2001թ-ին արդյունքներով Հայաստանի եղել է 778,666 ՏՏ (քաղաքային 520,018 ՏՏ)՝ <http://docs.armstat.am/census/pdfs/73.pdf> :

Հեղազոտար, այն ընդունենք որպես գլխավոր համախմբություն՝ ապա 2012-ին ՏՏԿԱՀ ընտրանքը ընդգրկել է գլխավոր համախմբության 0.68%-ը:

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

Գլխավոր համախմբությունից ընտրանքի ձևավորման համար նախ անդրադառնանք հետևյալ կարևոր հասկացություններին.

Վստահելիության մակարդակ (*confidence level, CL*)

Վստահելիության միջակայք (*confidence interval, CI*)

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

▶ Վստահելիության մակարդակ (CL)

- Ցույց է տալիս որքանով վստահ կարող եք լինել, որ ուսումնասիրվող երևույթի կամ գնահատվող ցուցանիշի իրական արժեքը գտնվում է մեր կողմից որոշակի կանոններով հաշվարկված միջակայքում: (Հետազոտում այդ միջակայքը կանվանենք վստահելիության միջակայք, CI):
- Հաշվարկվում է տոկոսով:
- CL մակարդակի մեծությունն ընտրում է հետազոտողը:
- Հետազոտողների մեծամասնությունը նախընտրում է 95% CL:
- 95% վստահելիության մակարդակը նշանակում է, որ 100 դեպքից 95-ում իրական արժեքը կգտնվի CI միջակայքում:

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

▶ **Վստահելիության միջակայքը (CI)**

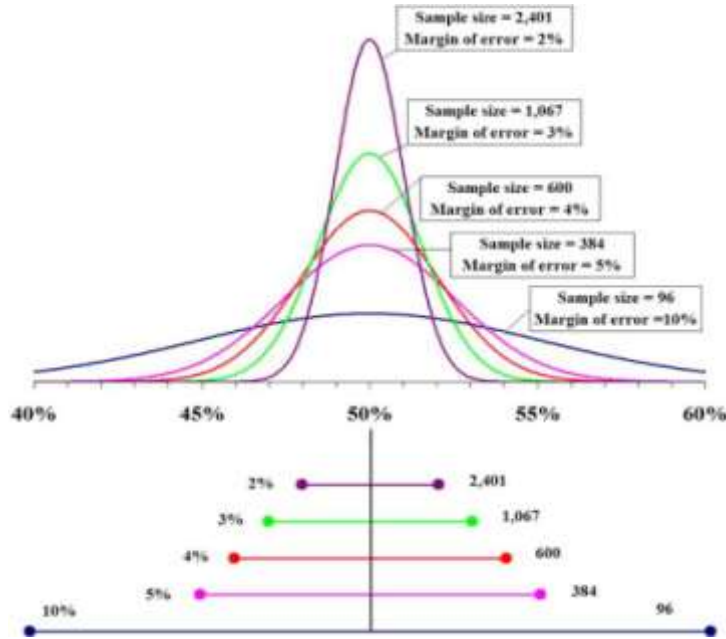
- Միջակայքը, որին որոշակի հավանականությամբ պատկանում է գնահատվող ցուցանիշի իրական արժեքը կանվանենք վստահելիության միջակայք:
- Վստահելիության միջակայքի հաշվարկի հիմքում դրված է **սխալի մակարդակի** (margin of error) գաղափարը:
- **Ընտրանքի ծավալը նախագծելիս՝** հաճախ օգտագործվում է CI **հապավումը**, որը սակայն ունի **սխալի մակարդակի** իմաստ:

Վերջինս հաշվարկվում է տոկոսով և ցույց է տալիս տվյալ հետազոտության տեսանկյունից ընդունելի համարվող սխալի առավելագույն մակարդակը:

Հետազոտողների մեծամասնությունը նախընտրում է սխալի 5% մակարդակը:

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

Ելենա Մանուկյան, ՏՁՀԿ

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

- Գծապատկերի ստորին մասում ներկայացված հորիզոնական գծերի երկարությունը համապատասխանում է 95% վստահելիության միջակայքերի մեծությանը, որոնք ստացվում են ընտրանքի տրված ծավալի (գծի աջ մասում) և սխալի մակարդակի (գծի ձախ մասում) պայմաններում:
- Որքան մեծ է ընտրանքի ծավալը, այնքան փոքր է սխալի մակարդակը՝ նույն 95% վստահելիության մակարդակի պայմաններում:
- <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

- Դարձյալ անդրադառնանք 2012թ. ՏՏԿԱՀ ընտրանքի ծավալին:

Աղյուսակ 1.		
Գլխ. համախմբություն (SS)	763,584	778,666
Վստահելիության ընտրված մակարդակ (CL)	95%	95%
Սխալի ընտրված մակարդակ (CI)	5%	5%
Ստացված ընտրանքի ծավալն է (SS)	384	384

Աղյուսակ 2		
Գլխ. համախմբություն (SS)	763,584	778,666
Ընտրանքի ցանկալի ծավալ (SS)	5,184	5,184
Վստահելիության ընտրված մակարդակ (CL)	95%	95%
Սխալի հաշվարկված մակարդակ (CI)	1.36%	1.36%

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

▶ Հետազոտության գործիքներ (Survey Instruments)

Հետազոտության գործիքների ընտրությունը տարբերվում է ըստ հետազոտության քանակական / որակական լինելու բնույթի, նպատակի, ժամանակի, ֆինանսական հնարավորությունների, և այլն:

Օրինակ 1.

ՏՀՀԿ կողմից «Հյուսիս-հարավ» ծրագրի շրջանակներում իրականացված արտաքին մոնիտորինգի գործիքներն են.

Մանրամասն չափագրման հետազոտության հարցաթերթ (հ/թ)

Ելակետային հետազոտության հ/թ,

Համապարասխանության հետազոտության հ/թ:

Կոնկրետ հարցաթերթի օրինակով ուսումնասիրենք հարցաթերթի կառուցվածքը և հիմնական բաժինները:

Ելենա Մանուկյան, ՏՀՀԿ

25

6. Ընտրանք և հետազոտության գործիքներ

▶ Օրինակ 1 (շարունակություն)

Ելակետային հետազոտության հարցաթերթի հիմնական բաժինները.

Բաժին 1. ՏՏ անդամների ռեգիստր (սոցիալ-տնտեսական հիմնական բնութագիրը)

Բաժին 2. Բնակարանային պայմաններ և սոցիալական ծառայությունների հասանելիություն

Բաժին 3. Չբաղվածություն

Բաժին 4. Գյուղատնտեսական գործունեություն

Բաժին 5. Բիզնես և այլ տնտեսական գործունեություն

Բաժին 6. Փոխհարուցում և հեղևանքներ

Բաժին 7. Եկամուտներ և ծախսեր

Ելենա Մանուկյան, ՏՀՀԿ

26

6. Ընտրանք և հեղափոխության գործիքներ

- ▶ **Օրինակ 2.** ՏԶՀԿ կողմից իրականացված Հայաստանի տնային տնտեսությունում խնամքի և աշխատանքային պարտականությունների բաշխման, ինչպես նաև երեխաների և տարեցների խնամքի ծառայությունների նկատմամբ պահանջարկի և առաջարկի ուսումնասիրման հեղափոխության գործիքներն են.

Պահանջարկի գնահատման գործիքներ

- SS անհատական հարցման հարցաթերթ (հ/թ),
- Ֆոկուս խմբային քննարկման ուղեցույց

6. Ընտրանք և հեղափոխության գործիքներ

- ▶ **Օրինակ 2.** (շարունակություն)

Առաջարկի գնահատման գործիքներ

Երեխաների խնամքի ծառայություններ մատուցող կազմակերպության

- հարցաթերթ
- անմիջական դիտարկումների ձևաթուղթ

Տարեցների խնամքի ծառայություններ մատուցող կազմակերպության

- հարցաթերթ
- անմիջական դիտարկումների ձևաթուղթ

Միջնորդ կազմակերպության հարցաթերթ և անմիջական դիտարկումների ձևաթուղթ:

Կոնկրետ հարցաթերթի օրինակով ուսումնասիրենք հարցաթերթի կառուցվածքը և հիմնական բաժինները:

**7. Դաշտային աշխատանքների կառավարում և
փվյալների բազաների կառուցում**

Կոնկրետ հեղազդության արդյունքների օրինակով քննարկում:

Ելենա Մանուկյան, ՏՉՀԿ

29

Շնորհակալություն

30